

Iliustracijos vaikams: „Gyvename vaizdų kultūroje“

Jeigu su savo vaiku ar vaikais įžengtumėte į knygyną, ar atspėtumėte, kuri knyga pirmiausia patrauktų jų dėmesį? Ar mažylius žavi tie patys paveikslėliai, kaip ir suaugusius? Ar gali knygų iliustracijos stabdyti fantaziją? Garsiausios Lietuvoje knygų vaikams dailininkės, intensyviai besiruošiančios artėjančiai Vilniaus knygų mugėi, įsitikinusios: pirmosios knygos formuoja skonį visam gyvenimui.

„Vaikystės etapas – tai lyg *tabula rasa*, – sako viena žymiausių Lietuvos knygų iliustruotojų, dailininkė bei grafikė Sigutė Chlebinskaitė, kuri vasario 20–23 d. vyksiančioje Vilniaus knygų mugėje jau aštuonioliką kartą organizuoja „Knygų šalies“ kūrybinę studiją „Tu gali sukurti knygą“. – Manau, tai knygos kūrėjo ir leidėjo bei laikmečio atsakomybė, kokį antspaūdą savo sprendimais jie paliks mažylio vaikystėje. Suaugusieji yra įgalinti tapti tais „gerųjų knygų“ filtrais“.

Anot Sigutės, būtent suaugusieji parenka knygą pagal tai, kokią žinią – turinio ir estetikos – nori perduoti mažiesiems. Jie formuoja vaiko estetinį raštingumą, moko suprasti knygoje publikuotą mintį, ją skaito, supažindina su personažais pirmiausia intymioje namų erdvėje, taip pratindami prie svarbaus ritualo – būti su knyga, užmigti su knyga, pabusti su knyga. Išmoko knygą tausoti, „pagydyti“, branginti. „Daugelis iš vaikystės atsimenama šurpą ar nuostabą kėlusias iliustracijas, kurias jau užaugę vertiname kaip neblėstančius meno kūrinius, primenančius mums mūsų pačių vaikystės reakcijas, – sako ji. – Vaikystės patirtys su knyga tampa blyksniu, primenančiu anuometinio žvilgsnio akimirka. Iš tokių akimirkų neišaugama, jos lieka svarbios ir brangios kaip ir pačios knygos“.

Neatskiriama Vilniaus knygų mugės dalimi tapusioje „Knygų šalyje“ jau kitų metų pradžioje viešės „Oskaro“ laureatė, iliustruotoja ir animatorė Torill Kove, specialiai atskrendanti į Vilnių iš Kanados. Tikimasi sulaukti ir Janušo Korčako minčių skleidėjos, pasaulyje žinomos paveikslėlių knygų kūrėjos Iwonos Chmielevskos, o Elena Selena „Knygų šalyje“ pristatys Paryžiuje gimusią savo trečiąją erdvinę knygą „Neige“ („Žiema“).

Artėjančioje Vilniaus knygų mugėje kaip niekad daug dėmesio bus skiriama jauniems skaitytojams – ne tik vaikams, bet ir paaugliams. Specialią programą jiems rengia vaikų mėgstamas rašytojas Tomas Dirgėla, atskirą stilistiką Jaunųjų skaitytojų salei kuria iliustruotoja Rasa Jančiauskaitė, kuri taip pat pakviesta sukurti vizualinį identitetą ir 2020-ųjų Bolonijos vaikų knygų mugėi, pripažįstamai svarbiausia pasaulyje vaikų literatūros, iliustracijos ir leidybos srityje. Savo būsimą darbą ji pristatys ir Vilniaus knygų mugėje.

„Mane džiugina ir stebina faktas, kad Jaunųjų skaitytojų salei Knygų mugėje skiriamas didesnis dėmesys, norima pritraukti ne tik vaikus, bet ir jaunimą, – apie artėjančią šventę sako Rasa. – Planuojami nauji renginiai ir erdvių išdėstymas. Tai neatsiejama nuo to, kaip mano kuriamas identitetas Jaunųjų skaitytojų salėje suskambės. Kiekvienam kūriniui reikia erdvės ir vizualinės švaros aplinkui. Tikiuosi, kad pavyks atkreipti dėmesį į šią salę ir tuo pačiu išlaikyti harmoniją.“

Šiemet R. Jančiauskaitės sukurtos iliustracijos Mariaus Marcinkevičiaus knygai „Maži eilėraščiai mažiems“ buvo atrinktos konkursinei pasaulio iliustruotojų parodai, kurioje eksponuojami 76 talentingiausių menininkų darbai, o šiame konkurse dalyvavo net 2901 iliustruotojas. Tad Rasa pagrįstai gali kalbėti ir apie vaikiškų iliustracijų madas. „Pasauliniam kontekste kryptių ir stilių yra daugybė, – sako ji. – Kultūriniai ypatumai taip pat daro įtaką iliustravimui. Tai, kas mums atrodo

kaip išskirtinumas, pavyzdžiui Azijoje gali būti jau įsisenėjusi tendencija. Nemanau, kad svarbu sekti madas ar tuo labiau bandyti pakartoti kiemo nors braižą. Tai visada jaučiasi ir darosi neįdomu žiūrėti. Svarbiau atrasti savo būdą, net jeigu kaskart teks eksperimentuoti iš naujo. Kiekviena knyga ir jos tema reikalauja kitokio priėjimo.“

Pasak Rasos, vaikams vienodai svarbūs yra ir tekstas, ir iliustracijos, jie mėgsa klausytis skaitomų knygų ar mokytis skaityti patiems. „Dabar gyvename vaizdų kultūroje, tad neišvengiamai svarbu lavinti gebėjimą interpretuoti vaizdus, – įsitikinusi ji. – Vaizdai savyje turi daug užkoduoto turinio, tad paveikslėlių knygos yra labai patrauklus formatas bendrauti su vaiku, kelti klausimus, garsiai svarstyti, dalintis mintimis“.

Knygų iliustratorė mano, kad visiškai apsaugoti vaikų nuo kičo neįmanoma – tai mūsų kultūros dalis. Tačiau svarbu, kad knygos turinys lavintų vaizduotę, kūrybiškumą, o ne pateiktų tik vienos krypties atsakymus, didaktinius pamokymus ir pernelyg pozityvias, dekoratyvias iliustracijas. Vaikų fantaziją lavina laisvė, vaizdų interpretacija, todėl Rasai patinka, kai piešinių proporcijos specialiai hiperbolizuotos ir vaizdai kelia klausimus – ne tik bruka atsakymus.

Dailininkė Lina Itagaki – 2018 metų Lietuvos metų knygos vaikams „Sibiro haiku“ iliustracijų autorė. Pristatydamos knygą užsienyje su knygos bendraautore Jurga Vile jos jau apsilankė Švedijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Belgijoje, Liuksemburge ir net Indijoje. Lina prisimena, kad pradėjusi piešti „Sibiro haiku“ nelabai ką žinojo apie knygas vaikams ir komiksus – mokėsi skaitydama kitas knygas ir atsirinkdama tai, kas jai patinka. Nežinojo taisyklių ir kūrė vadovaudamasi jausmais. Ir iki šiol ji sako neturinti atsakymo, ką privalo žinoti dailininkas, prieš imdamasis iliustruoti knygą vaikams: „Nežinau, ar yra kažkokios taisyklės. Vaikams nereikia tiesiogiai aiškinti, ką reikia ir ko nereikia daryti, kažko mokytis. Galima kalbėti apie dalykus netiesiogiai, per aplinkui, mintį paslepiant po įdomia istorija – vaikai patys viską interpretuoja ir supranta. Nepamenu, kur tai girdėjau, bet kažkas pasakė, kad daugeliui vaikų knygos yra kaip meno galerijos – tai vienintelis šaltinis, iš kurio jie mokosi spalvų derinimo, kompozicijos“.

Lina įsitikinusi, kad vaikų knygose svarbu viskas – iliustracijos, knygos popierius, teksto įkomponavimas. Kad daugeliui net sąmoningai apie tai negalvojant yra daug maloniau liesti ne slidų popierių, o tokį, kurio tekstūra jaučiama pirštais verčiant puslapius, o į paveikslėlius daug maloniau žiūrėti kai jie neblizga. „Man atrodo, kad ryškios, rėkiančios, nesuderintos spalvos ir kampuotos, aštrios iliustracijų linijos vaikus turėtų veikti kaip kokakola su *čipsais*. Blaškyti, išderinti, neraminti, – sako Lina. – Aišku, prie visko, kas vartojama, priprantama, bet viskas palieka mumyse poveikį ir formuoja skonį. Todėl norėtusi geriau jau mažiau, bet kokybiškų knygų“.

Būtent tokia erdve turėtų tapti Vilniaus knygų mugėje veikianti Jaunųjų skaitytojų salė. Anot mugės organizatorių, tai bus vieta, kurioje vaikai ir paaugliai atras ne tik literatūrą, bet sutiks ir jos kūrėjus bei turės puikią galimybę išlaisvinti savo fantaziją kūrybinėse dirbtuvėse.

Daugiau informacijos:

Inga Jurčienė

Rinkodaros skyriaus vadovė

Lietuvos parodų ir kongresų centras LITEXPO

El. p.: i.jurciene@litexpo.lt

Mob.: +370 672 30 784